

TANTÁRGYI TEMATIKA
Szövegtudomány II. ea.

Tárgyfelelős: Prof. Dr. Kecskeméti Gábor	
Javasolt félév: tavasz	Előfeltétel: Szövegtudomány I.
Óraszám/hét: 2	Számonkérés módja (a/gy/k/b): kollokvium
Kreditpont: 6	(A teljesítés követelményeit lásd alább a <i>Félévközi számonkérés módja és értékelése</i> pontnál.)
Tantárgyi egység feladata és célja: Az Irodalomtudományi Doktori Iskola képzési és kutatási szinergiáját szövegtudományi (filológiai és textológiai) orientációja biztosítja. Az irodalomtudomány professzionális művelésének elengedhetetlen feltétele annak belátása, hogy minden (eszme-, műfaj-, forma- stb.) történeti konstrukció és minden interpretáció szilárd kiindulópontja csakis a szöveg iránti reflexió, a reflektált szövegtudatosság lehet. Meg kell ismerni a szövegüniverzumban való tájékozódás alapvető segédeszközeit (primér és szekundér bibliográfiák, repertóriumok, egyéb segédkönyvek), a szöveg, szövegforrás, szövegállapot, szövegváltozat, szövegidentitás fogalmait, a szövegforrások datálásának, lokalizálásának, attribúálásának szakismereteit, a szövegrokonság sztemmába foglalását, az alapszöveg és a főszöveg viszonyát, a textológiai apparátus elkészítésének módját, a szövegmagyarázat, a kommentár műfaját. Áttekintést kell szerezni a betűhű és a hanghű (modernizált helyesírású) szövegátírásról. Megismerendő a kritikai szövegkiadás fogalma, tudománytörténete, magyarországi intézménytörténete. Mindezek a tudnivalók két, egymásra épülő tanegységben kerülnek ismertetésre.	
Tantárgyi egység tematikus leírása 14 heti bontásban: 1. Tájékoztató a követelményekről, a tematikáról, a szakirodalomról, a számonkérés módjáról és az órák menetéről 2. Szövegforrás, szövegállapot, szövegváltozat, szövegidentitás 3. A szövegforrások számbavétele, minősítése, datálása, abszolút vagy relatív kronológiája (kolofon, kronosztichon, terminus post/ante quem, ultima manus, ultima editio). Kiadás- és fogadtatástörténet 4. A szövegforrások lokalizálása 5. A szövegforrások attribúálása, autenticitása (kolofon, akrosztichon, anonim és pszeudonim szöveg, intertextus, plágium). Proveniencia. A sztemma 6. Az alapszöveg. A főszöveg. A szövegkritikai apparátus: variánskimutatás (kolláció), emendálás (lapsus calami, nyomdahiba, lectio difficilior, crux) 7. A szövegközlés. A szövegátírás: betűhűség és modernizálás. Az interpunkciók 8. Az értelmező kontextus. A tárgyi magyarázó jegyzetapparátus (nyelvi magyarázat: archaizmusok, dialektusok, xenologizmusok; tárgyi magyarázat: citátumok, allúziók, locus communisok, toposzok, vándortörténetek, anekdoták, személyek, földrajzi és népnévek). A mutatók 9. A magyarországi kritikai és tudományos kiadások története. Az MTA Textológiai Munkabizottsága. A hazai textológia a nyolcvanas évek végéig 10. A kritikai szövegkiadás szabályzatainak története 11. A kilencvenes évektől felvetődött új textológiai nézetek 12. Az ezredforduló hazai textológiájának válasza a kihívásokra 13. Textológiai munka digitális környezetben 14. A kritikai kiadás digitális publikációs platformjai	
Félévközi számonkérés módja és értékelése (prezentáció, zárthelyi dolgozat, szemináriumi dolgozat beadása stb.): A félévközi számonkérés módját és értékelését a félév kezdetekor a tantárgyi egység oktatója határozza meg.	
Gyakorlati jegy/kollokvium teljesítésének módja és értékelése (félévközi teljesítmény aránya a beszámításnál, ponthatárok stb.): K A kód jelentése: A = a tantárgy aláírással zárul, amelyben kétfokozatú az értékelés (nem megfelelt, megfelelt). A hallgató legfeljebb az óraszám 30%-át mulaszthatja el következmények nélkül, az ezt meghaladó mértékű hiányzás – kivéve az igazolt betegség miatti hiányzást – esetén az aláírás nem szerezhető meg. Az igazolt hiányzás pótlási feltételeit az oktató ismerteti. Az aláírás feltétele, hogy az oktató által a félév során támasztott prezentációs és beadási kötelezettségeknek a hallgató maradéktalanul eleget tegyen. K = a tantárgy kollokviummal zárul, amelyben ötfokozatú az értékelés (1–5). Az előadások óraszámának legalább 60%-án kötelező a	

hallgató részvétele, amit jelenléti ívre vezetett aláírásával igazol. Az ennél többet mulasztó hallgató nem kaphat aláírást és nem vizsgázhat. Az előadáshoz évközi zárthelyi dolgozat(ok) társulhat(nak), legfeljebb akkora számban, mint a tantárgyi egység kreditpontszáma. Amennyiben az előadáshoz zárthelyi dolgozat(ok) társul(nak), annak/azoknak az eredménye legalább 30%, legfeljebb 40%-os súllyal esik latba a záró osztályzatban. A zárthelyi dolgozat(ok)ról az oktató a tárgy félévi meghirdetésekor a Neptun rendszerben ad tájékoztatást. A szakmai követelményekhez képest a hallgatónak minden zárthelyi dolgozatában és a kollokviumon is legalább 50%-os felkészültséget kell igazolnia ahhoz, hogy az elégséges (2) osztályzatot megszerezze.

SZ = a tantárgy gyakorlati jeggyel zárul, amelyben ötfokozatú az értékelés (1–5). A hallgató legfeljebb a szemináriumi óraszám 30%-át mulaszthatja el következmények nélkül, az ezt meghaladó mértékű hiányzás – kivéve az igazolt betegség miatti hiányzást – esetén az aláírás és a gyakorlati jegy nem szerezhető meg. Az igazolt hiányzás pótlási feltételeit az oktató ismerteti. Az aláírás feltétele, hogy az oktató által a félév során támasztott prezentációs és beadási kötelezettségeknek a hallgató maradéktalanul eleget tegyen. A szemináriumhoz évközi zárthelyi dolgozat(ok) társulhat(nak), annak/azoknak az eredménye legalább 30%, legfeljebb 40%-os súllyal esik latba a záró osztályzatban. A zárthelyi dolgozat(ok)ról az oktató a tárgy félévi meghirdetésekor a Neptun rendszerben ad tájékoztatást. A szakmai követelményekhez képest a hallgatónak minden zárthelyi dolgozatában és a beadott szemináriumi dolgozatában is legalább 50%-os felkészültséget kell igazolnia ahhoz, hogy az elégséges (2) osztályzatot megszerezze.

Kötelező irodalom a tantárgyi egység egészéhez vagy 14 heti tematikus leírásának megfelelő beosztásban:

2. Szövegforrás, szövegállapot, szövegváltozat, szövegidentitás

DEBRECZENI Attila, *Csokonai költői életművének kronológiai rendje*, Bp.–Debrecen, Akadémiai Kiadó–Debreceni Egyetemi Kiadó, 2012 (Csokonai Vitéz Mihály Összes Művei: Pótkötet), 13–34.

3. A szövegforrások számbavétele, minősítése, datálása, abszolút vagy relatív kronológiája (kolofon, kronosztichon, terminus post/ante quem, ultima manus, ultima editio). Kiadás- és fogadtatástörténet

KULCSÁR Péter, *A szövegkiadás*, Miskolc, Miskolci Egyetem BTK Történettudományi Intézete, 2008, 58–62.

STOLL Béla, *Szövegkritikai problémák a magyar irodalomban*, Bp., Tankönyvkiadó, 1987; *ua.* = *Bevezetés a régi magyar irodalom filológiájába*, szerk. HARGITTAY Emil, Bp., Universitas Könyvkiadó, 1996, 114–170; *ua.* = *Bevezetés a régi magyar irodalom filológiájába*, szerk. HARGITTAY Emil, Bp., Universitas Könyvkiadó, 1997², 114–170; *ua.* = *Bevezetés a régi magyarországi irodalom filológiájába*, szerk. HARGITTAY Emil, Bp., Universitas Könyvkiadó, 2003³, 154–210.

4. A szövegforrások lokalizálása

HANGAY Zoltán, *Mutatvány az Erdélyi magyar szótörténeti tár 16. századi kolozsvári névanyagából* = *Az V. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai (Miskolc, 1995. augusztus 28–30.): A magyar névtani kutatások legújabb eredményei, I–II*, szerk. B. GERGELY Piroska, HAJDÚ Mihály, Bp.–Miskolc, Magyar Nyelvtudományi Társaság–Miskolci Egyetem BTK, 1997 (A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai, 209), 41–48.

ZSEMLYEI János, *Román köznevek magyar családnévvé válása az erdélyi régiségben* = *Az V. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai (Miskolc, 1995. augusztus 28–30.): A magyar névtani kutatások legújabb eredményei, I–II*, szerk. B. GERGELY Piroska, HAJDÚ Mihály, Bp.–Miskolc, Magyar Nyelvtudományi Társaság–Miskolci Egyetem BTK, 1997 (A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai, 209), 108–113.

ZSIGMOND Győző, *Az erdélyi magyarság csillagnévhasználatáról* = *Az V. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai (Miskolc, 1995. augusztus 28–30.): A magyar névtani kutatások legújabb eredményei, I–II*, szerk. B. GERGELY Piroska, HAJDÚ Mihály, Bp.–Miskolc, Magyar Nyelvtudományi Társaság–Miskolci Egyetem BTK, 1997 (A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai, 209), 365–374.

B. GERGELY Piroska, *Beszélt nyelvi metaforák a régi erdélyi nyelvben* = *A metafora grammatikája és stilisztikája: Tanulmánykötet a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Karának Magyar Nyelvtudományi Tanszéke által 1999. október 11–12-én rendezett konferencia előadásából*, szerk. KEMÉNY Gábor, Bp., Tinta Könyvkiadó, 2001 (Segédkönyvek a Nyelvészet Tanulmányozásához, 10), 9–15.

B. GERGELY Piroska, *Válogatott tanulmányok az Erdélyi Fejedelemség nyelv- és névhasználatáról*, szerk. GRÉCZI-ZSOLDOS Enikő, KECSKÉS Judit, KOLLÁR Krisztián, MIKLÓS Gabriella, NAGY Judit, Miskolc, Miskolci Egyetem BTK Magyar Nyelvtudományi Tanszék, 2012 (A Miskolci Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Kiadványai, 3).

5. A szövegforrások attribúálása, autenticitása (kolofon, akrosztichon, anonim és pszeudonim szöveg,

- intertextus, plágium). Proveniencia. A sztemma
VADAI István, *Szövegkritika-kritika = Filológia és textológia a régi magyar irodalomban: Tudományos konferencia, Miskolc, 2011. május 25–28., szerk. KECSKEMÉTI Gábor, TASI Réka, Miskolc, Miskolci Egyetem BTK Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet, 2012, 449–459.*
VADAI István, *Lucretia hálójában: A széphistória szöveg hagyományáról és szerzőjéről*, ItK, 120(2016), 683–708.
6. Az alapszöveg. A főszöveg. A szövegkritikai apparátus: variánskimutatás (kolláció), emendálás (lapsus calami, nyomdahiba, lectio difficilior, crux)
KULCSÁR Péter, *A szövegkiadás*, Miskolc, Miskolci Egyetem BTK Történettudományi Intézete, 2008, 62–70.
7. A szövegközlés. A szövegátírás: betűhűség és modernizálás. Az interpunkciók
KULCSÁR Péter, *A szövegkiadás*, Miskolc, Miskolci Egyetem BTK Történettudományi Intézete, 2008, 70–73.
KERÉNYI Ferenc, *A magyar klasszikusok népszerű kiadásának néhány szövegtani kérdéséről*, It, 76(1995), 295–312.
KULCSÁR Péter, *Humanista szövegek kiadásának lehetőségei és módszerei = „Szabad ötletek...” Szőke György tiszteletére barátaitól és tanítványaitól*, szerk. KABDEBŐ Lóránt, RUTTKAY Helga, SZABÓNÉ HUSZÁRIK Mária, Miskolc, Miskolci Egyetem BTK Irodalomtudományi Doktori Iskola–Szabó Lőrinc Kutatóhely, [2005], 188–199.
BENE Sándor, BÉKÉS Enikő, *Módszertani ajánlás a Bibliotheca Scriptorum Medii Recentisque Aevorum új sorozatának (Series Nova) szöveggondozásához*, ItK, 118(2014), 698–713.
NAGY Ilona, *A népköltési gyűjtemények kiadásáról = „Nem sülyed az emberiség!”... Album amicorum Szörényi László LX. születésnapjára*, főszerk. JANKOVICS József, felelős szerk. CSÁSZTVAY Tünde, szerk. CSÖRSZ Rumen István, SZABÓ G. Zoltán, Bp., MTA Irodalomtudományi Intézet, 2007 (hálózati kiadvány: <http://www.iti.mta.hu/szorenyi60.html>), 1161–1173.
DOMOKOS Mariann, *A folklorisztika szövegfogalmi és textológiai gyakorlata*, ItK, 125(2021), 802–823.
8. Az értelmező kontextus. A tárgyi magyarázó jegyzetapparátus (nyelvi magyarázat: archaizmusok, dialektusok, xenologizmusok; tárgyi magyarázat: citátumok, allúziók, locus communisok, toposzok, vándortörténetek, anekdoták, személyek, földrajzi és népnevek). A mutatók
TOLNAI Vilmos, *Bevezetés az irodalomtudományba*, Pécs, 1922; reprintje: Pécs, Baranya Megyei Könyvtár, 1991 (Pannónia Könyvek), 76–81.
SZENTMÁRTONI SZABÓ Géza, P. VÁSÁRHELYI Judit, *Segédkönyvek és szövegkiadások válogatott bibliográfiája a régi magyarországi irodalomhoz = Bevezetés a régi magyarországi irodalom filológiájába*, szerk. HARGITTAY Emil, Bp., Universitas Könyvkiadó, 2003³, 433–481.
9. A magyarországi kritikai és tudományos kiadások története. Az MTA Textológiai Munkabizottsága. A hazai textológia a nyolcvanas évek végéig
DÁVIDHÁZI Péter, *„Saját forrásvizsgálaton alapszanak”: Toldy és a filológiai ellenőrzés hermeneutikája*, ItK, 108(2004), 203–230.
DÁVIDHÁZI Péter, *Mi, filológusok, és a bizonyosság vágya (Pozitivisták kötődéseink egy szakmai vita fényében)*, ItK, 108(2004), 3–55; ua. = DÁVIDHÁZI Péter, *„Mit hisz a tudós?” Válogatott hivatás és módszer témájára*, Bp., Ráció Kiadó, 2023, 367–426.
KECSKEMÉTI Gábor, *Kritikai kiadások a magyarországi irodalomtudományban és az Irodalomtudományi Intézetben: A magyarországi kritikai kiadások tudomány- és intézménytörténete*, Lit, 47(2021)/1, 5–24.
KLANICZAY Tibor, *A textológiai munka problémái*, MTA I. OK, 19(1962), 339–349.
NAGY Péter, *A textológiai munka jelenlegi helyzete és megjavításának lehetőségei*, MTA I. OK, (1974), 417–420.

- NAGY Péter, *A kritikai kiadások helyzete és problémái*, MTud, 85(1978)/2, 91–95.
- TÖRÖK Zsuzsa, Voinovich Géza védelmében? *Textológiatörténet és az újrakiadás módszertana*, ItK, 121(2017), 499–510.
- SZÖRÉNYI László, *Ars mutilandi Hungarica = Bevezetés a régi magyarországi irodalom filológiájába*, szerk. HARGITTAY Emil, Bp., Universitas Könyvkiadó, 2003³, 253–305.
- SZÖRÉNYI László, *Delfinárium: Filológiai groteszkek*, Bp., Nap Kiadó, 2025³ (Magyar esszék).
10. A kritikai szövegkiadás szabályzatainak története
- A magyar klasszikusok kritikai kiadásának szabályzata*, szerk. HORVÁTH Károly, Bp., Akadémiai Kiadó, 1962 (Szerkesztési irányelvek, 2).
- Irodalmi szövegek kritikai kiadásának szabályzata*, szerk. PÉTER László (1988) = *Bevezetés a régi magyar irodalom filológiájába*, szerk. HARGITTAY Emil, Bp., Universitas Könyvkiadó, 1996, 74–91; *ua.* = *Bevezetés a régi magyar irodalom filológiájába*, szerk. HARGITTAY Emil, Bp., Universitas Könyvkiadó, 1997², 74–91; *ua.* = *Bevezetés a régi magyarországi irodalom filológiájába*, szerk. HARGITTAY Emil, Bp., Universitas Könyvkiadó, 2003³, 114–131.
- MONOSTORY Klára, *Academia locuta – causa finita? Töprengések a szövegközlésről*, Könyvtáros, 39(1989)/10, 613–617.
- [DEBRECZENI Attila, KECSKEMÉTI Gábor], *Alapelvek az irodalmi szövegek tudományos kiadásához*, It, 85(2004), 328–330.
- VOIGT Vilmos, BALOGH Lajos, *A népköltési (folklór) alkotások kritikai kiadásának szabályzata*, Bp., Akadémiai Kiadó, 1974 (Szerkesztési Irányelvek, 4).
11. A kilencvenes évektől felvetődött új textológiai nézetek
- Jerome J. MCGANN, *A Critique of Modern Textual Criticism*, Chicago etc., The University of Chicago Press, 1983.
- DÁVIDHÁZI Péter, *A hatalom szétoztása: (poszt)modernizáció a szövegkritikában*, Hel, 35(1989), 328–343.
- HORVÁTH Iván, *Szöveg*, 2000, 1994/11, 42–53; *ua.* = *Bevezetés a régi magyarországi irodalom filológiájába*, szerk. HARGITTAY Emil, Bp., Universitas Könyvkiadó, 2003³, 93–113.
- TÓTH Réka, *Az írás mint szöveg – a szöveg mint írás*, Hel, 44(1998), 553–569.
- TÓTH Réka, *A szöveggenetika elmélete és gyakorlata*, Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2012 (Csokonai Universitas Könyvtár: Bibliotheca Studiorum Litterarium, 52).
- SZILÁGYI Márton, *Filológia, irodalomtörténet, kanonizáció: Klasszikus módszertudat és új kihívások között*, Hel, 46(2000), 564–572.
- MÉSZÁROS Ágnes, *Genetikus elv – digitális kiadás (Elméleti megfontolások egy készülő Kazinczy-kiadás kapcsán)*, ItK, 2001, 414–429.
- DEBRECZENI Attila, *A Kazinczy kritikai életműkiadás textológiai problémái* = *A Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kara és a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi Szervezet Magyar Nyelv Múzeuma által Kazinczy Ferenc (1759–1831) születésének harmadfél száz éves jubileumára szervezett emlékülés előadásai*, Magyar Nyelv Múzeuma (Sátoraljaújhely-Széphalom), 2009. június 4., szerk. HORVÁTH Zita, Miskolc, Miskolci Egyetem, 2011 (Publicationes Universitatis Miskolcensis: Sectio Philosophica, tom. XVI, fasc. 1), 25–32.
- HORVÁTH Iván, *Egy műfaj halála = Az irodalomtörténet esélye: Irodalomelméleti tanulmányok*, szerk. VERES András, társszerk. BEZECZKY Gábor, VARGA László, Bp., Gondolat Kiadó, 2004, 199–214.
12. Az ezredforduló hazai textológiájának válasza a kihívásokra
- KECSKEMÉTI Gábor, *A textológiai munka egyes problémáiról – az új textológiai alapelvek közrebocsátásakor*, It, 85(2004), 317–327.
- DEBRECZENI Attila, *Az elektronikus kiadás színe és visszája = A humán tudományok és a gépi intelligencia*, szerk. TOLCSVAI NAGY Gábor, Bp., Gondolat Kiadó, 2018 (A Humán Tudományok Alapkérdései: Az MTA Nyelv- és Irodalomtudományok Osztályának könyvsorozata, 3), 48–61; *ua.* = DEBRECZENI Attila, *Szövegghálót fon az estve: Tanulmányok*, Bp., reciti, 2020, 402–411.
13. Textológiai munka digitális környezetben

- KECSKEMÉTI Gábor, *Filológiai problémák a magyarországi irodalomtudományi kutatásban és a számítógépes kézirat-előkészítésben* = *Bevezetés a régi magyarországi irodalom filológiájába*, szerk. HARGITTAY Emil, Bp., Universitas Könyvkiadó, 2003³, 132–146.
- ORLOVSZKY Géza, *A régi magyar textológia helyzetéről*, It, 85(2004), 331–344.
- VADAI István, *Szövegrögzítés*, Lit, 31(2005), 97–102.
- KISS Katalin, *Variánskiadások előkészítése TEI/XML-alapokon (Szabó Lőrinc: Föld, Erdő, Isten) = „Szabad ötletek...” Szőke György tiszteletére barátaitól és tanítványaitól*, szerk. KABDEBÓ Lóránt, RUTTKAY Helga, SZABÓNÉ HUSZÁRIK Mária, Miskolc, Miskolci Egyetem BTK Irodalomtudományi Doktori Iskola–Szabó Lőrinc Kutatóhely, [2005], 270–280.
- KÁLI Anita, *A Babits-versek kritikai kiadásának digitális filológiai lehetőségei* = „Salakos szesz, tölcsérrel és szűrőpapírral”: *Tanulmányok a Babits kritikai kiadások filológiai és textológiai kérdéseiről*, szerk. KELEVÉZ Ágnes, MÁTYUS Norbert, SZÉNÁSI Zoltán, Bp., Ráció Kiadó, 2022, 199–207.
- BUCSICS Katalin, *Born to be digital? Babits Mihály verseinek (1890–1905) hálózati kiadása* = „Gondos elmerülés a részletekben”: *Tanulmányok a Babits kritikai kiadások filológiai és textológiai kérdéseiről 2.*, szerk. MAJOR Ágnes, MÁTYUS Norbert, SZÉNÁSI Zoltán, Bp., reciti, 2023 (ReKonf: Reciti konferenciakötetek, 20), 11–22.
14. A kritikai kiadás digitális publikációs platformjai
- PALKÓ Gábor, *Mit jelent a digitális filológia a szemantikus web korában? A DigiPhil projektről*, MTud, 177(2016)/11, 1316–1322.
- Zsófia FELLEGI, *Digital Philology on the Semantic Web: Publishing Hungarian Avant-garde Magazines* = *The (Web)Sites of Memory: Cultural Heritage in the Digital Age*, eds. Donald E. MORSE, Zsófia O. RÉTI, Miklós TAKÁCS, Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2018 (*Loci memoriae Hungaricae*, 8), 105–116.
- FELLEGI Zsófia, *Átmenet az analógból a digitális filológiába: médiumváltás? Madách Imre: Az ember tragédiája. Szinoptikus kritikai kiadás*, Hel, 67(2021), 84–102.
- FELLEGI Zsófia, PALKÓ Gábor, *Arany-kéziratok és kritikai kiadások közzététele az Arany János Emlékében*, Hel, 66(2020), 82–98.